

LIBRARY DEPT. OF EXTERNAL AFFAIRS
MINISTÈRE DES AFFAIRES EXTÉRIEURES

LIBRARY E A / BIBLIOTHÈQUE A E
3 5036 01030083 1

CANADA VANDAAG

Quebec zei „nee” tegen het separatisme

Zeggenschap over bodemschatten helpt nieuwe politieke beeld bepalen

Dinsdag 20 mei 1980 werd een der meest dramatische verkiezingsresultaten in de Canadese geschiedenis een feit. Op een der mooiste lentedagen van dit jaar was een record aantal kiezers (84%, d.w.z. ruim 7% meer dan bij de provinciale verkiezingen van 1976 die een einde maakten aan het bewind van de liberale premier Robert Bourassa) naar de stemlokalen gekomen van Quebec. Zij gaven daarmee gehoor aan de hartstochtelijke oproep van de huidige premier en oprichter van de Parti Québécois, René Lévesque, die aan een referendum de volmacht wilde ontnemen om met „de rest van Canada” te onderhandelen over de politieke soevereiniteit van deze Franstalige provincie waardoor dan slechts een economische band met de rest van Canada zou blijven bestaan.

Lévesque loste daarmee zijn tijdens de verkiezingsstrijd van 1976 uitgesproken belofte in, de kiezers zelf rechtstreeks binnen vijf jaar over deze brandende kwestie te laten beslissen. De uitslag bezorgde Lévesque de teleurstelling van zijn leven. Nog geen uur na het sluiten van de stembureaus becijferde Radio Canada reeds met de grootst mogelijke zekerheid, dat ruim 2 miljoen Quebecers – rond 60% van het kiezerskorps – het duidelijk oneens waren met het separatistische streven van hun premier.

Deze doorbraak tekende zich over de hele linie af. Zelfs in zijn eigen kiesdistrict Taillon kwam Lévesque niet verder dan 51% van het aantal uitgebrachte stemmen.

Zijn opponent Claude Ryan, wiens liberale partij het afwijzende federale standpunt vertegenwoordigde, scoorde zelfs in vrijwel alle Franstalige kiesdistricten een gemiddelde van 57%. In de Engelstalige kiesdistricten noteerden de liberalen dikwijls meer dan 80%. In het gebied ten westen van Montreal werd het „Ja” van Lévesque letterlijk door de „Nee”-stemmers weggevaagd.

Verdere bestudering van de cijfers wees uit, dat minstens de helft van het Franstalige deel van de bevolking geen gehoor had gegeven aan het door Lévesque gedane beroep op algemene solidariteit.

Premiers van andere provincies toonden zich in hun eerste commentaren tevreden met het vertrouwen van de québécois in de Canadese gemeenschap. Maar tevens gaven zij te kennen, dat er eerst nog andere problemen zullen moeten worden opgelost tussen de federale en provinciale regeringen alvorens de op stapel staande eigen „Canadese” grondwet naar ieders tevredenheid zal kunnen worden aanvaard.

De leider van de liberale partij in Quebec begroet Premier Trudeau in Montreal op de dag van het referendum, 20 mei j.l.

Inhoud

Quebec zei „nee” tegen het separatisme	1
Telidon	6
Actualiteiten	8

View of the Taking of QUEBEC September 13 1759
Cette vue présente le débarquement des troupes britanniques de la rive nord de la rivière St. Lawrence à Québec le 13 septembre 1759. On voit en l'arrière-plan la ville de Québec, qui dépendait d'un petit sentier qui traversait les montagnes à l'est de la ville. Au premier plan, on voit les tentes et les canots des troupes britanniques qui ont permis de prendre Québec.

Een schilderij van Henry Smith brengt de verovering van Quebec in 1759 door de Britse troepen in beeld.

Canada is een land met een uitermate gevarieerd bevolkingspatroon. Dat daarbinnen stromingen voorkomen voor het behoud van een eigen identiteit, met vasthouden aan traditionele culturele waarden, ligt volkomen voor de hand. Terwijl echter latere immigranten zich al snel van het Engels als voertaal gingen bedienen, was dit met de oorspronkelijke Franstalige inwoners van Quebec niet het geval. De historie geeft daarvoor als gebruikelijk een verklaring. Wij komen daarvoor terecht bij de uit Frankrijk afkomstige kolonisten, die reeds in de zeventiende eeuw hun nederzettingen vestigden langs de St. Laurens rivier. Zij vormden een eigen gemeenschap die haar bezit, overigens met wisselend succes, herhaaldelijk moest verdedigen tegen de troepen uit de naburige Britse kolonie. Ruim tweehonderd jaar geleden kwam er een einde aan deze strijd. Tijdens het beleg van de stad Quebec (waarbij in twee maanden tijds 40.000 kanonskogels en 10.000 explosieven op de verdedigers werden losgelaten) behaalde de Britse generaal Wolfe in 1759 een beslissende overwinning op zijn Franse tegenstander Montcalm. De echo van deze klap dreunde door tot in de Europese conferentiezalen, waar in 1763 het Verdrag van Parijs een einde maakte aan de Zevenjarige Oorlog. Voor de Franse koning Lodewijk XV, wiens legers nu niet meer als de beste van Europa werden beschouwd, betekende dit niet alleen het verlies van de macht in India. Hij moest ook zijn rechten aan wat toen nog als Nouvelle-France bekend stond af-

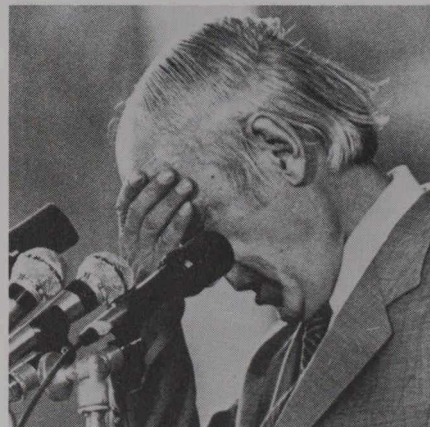
staan aan zijn Britse collega. Zestigduizend Fransen kwamen zodoende onder het Britse gezag, met behoud overigens van hun eigen religie, hun eigen wetten, hun eigen cultuur, hun eigen identiteit. Dit verhinderde echter niet het binnendringen van invloeden van buitenaf.

Zo waren daar tegen het einde van de achttiende eeuw de vluchtelingen van de Amerikaanse onafhankelijkheid die dit buurland kwamen binnenstromen. Vergeefs hadden zij getracht, de Franstalige Canadezen te betrekken in hun opstand tegen het Britse gezag. Nu zouden zij de basis versterken van de aanvankelijk bescheiden Engelssprekende minderheid die door haar andere geaardheid een voorname rol zou spelen in de latere economische ontwikkeling van de provincie Quebec.

„Gouden driehoek”

In 1791 wordt er een duidelijke poging gedaan om wat meer lijn te brengen in de door het Verdrag van Parijs ontstane bestuurlijke chaos. Een Constitutional Act verdeelt dan het land in een Franstalig Lower Canada

De kampioenen van „ja” en „nee”

René Lévesque: droom van onafhankelijkheid

René Lévesque is een typisch produkt van het Franstalige Quebec. Zijn vader was advocaat in het afgelegen stadje New Carlisle op het schiereiland Gaspé. Na een opleiding aan het college van de peters Jezuïeten in Quebec City liet hij zijn zoon rechten studeren aan de universiteit van Laval. De jonge Lévesque toonde echter weinig belangstelling voor wetboeken. Zijn voorkeur ging uit naar een journalistieke carrière, die hem tijdens de wereldoorlog een buitenlands correspondenten bezorgde voor het Office of War Information van de Verenigde Staten. Na de oorlog kwam hij als deskundige voor internationale aangelegenheden in dienst

van de Canadian Broadcasting Company. In 1960 stelde hij zich kandidaat bij de provinciale verkiezingen. Dit bezorgde hem een plaats als minister in het kabinet van Jean Lesage, waarbij hij zich ontpopte als voorvechter voor de nationalisering van de openbare nutsbedrijven die tot dan toe in particuliere handen waren. Degenen die hem kennen noemen hem een typisch onafhankelijke geest. Toch is hij niet altijd de fervente separatist geweest, die bij het vernemen van de voor hem teleurstellende uitslag van het referendum zijn emoties ternauwernood kon bedwingen. Pas in 1964 liet hij tegenover een verslaggever iets doorschemeren van zijn twijfels omtrent de positie van Quebec ten opzichte van de Canadese federatie: „Je zou het kunnen vergelijken met een huwelijk. Als de partners elkaar in een tweepersoons bed kunnen verdragen is dat prachtig... maar als dat niet zo is kunnen zij beter afzonderlijke kamers opzoeken. Dat is ook beter voor de kinderen...” Na een verkiezingsnederlaag stapte hij in 1967 uit de liberale partij, die hij zelf ten koste van grote opofferingen had helpen grootmaken. Met een kleine groep aanhangers stichtte hij de Mouvement souveraineté-association MSA, waaruit een jaar later de Parti Québécois ontstond, met Lévesque als leider. Bij de provinciale verkiezingen van 1973 kreeg de PQ slechts 6 van de 110 zetels in

(de huidige provincie Quebec) en het Engelstalige Upper Canada, het tegenwoordige Ontario, dat al snel een grote aantrekkingskracht blijkt uit te oefenen op immigranten.

Loyalisten uit de Verenigde Staten, diegenen dus die trouw wilden blijven aan de Britse Kroon, stonden daarbij in het eerste gelid. Daarnaast veel Schotten en Ieren en, in wat mindere mate, Duitsers, Italianen, Polen en Oekraïeners.

In deze „gouden driehoek” met haar aanzienlijke natuurlijke hulpbronnen (nikkel, goud, zilver, asbest, uranium) kon het indrukwekkende industriële apparaat ontstaan dat Toronto zou doen uitgroeien tot Canada's tweede stad. Een financieel en industrieel centrum, dat bij het totstandkomen van de federale staat tot hoofdstad werd uitgeroepen, een plaats die overigens vrijwel onmiddellijk aan Ottawa werd afgestaan.

Beide delen van het land, Upper en Lower Canada, kenden oorspronkelijk hun eigen wetgeving, al had Londen daarbij het recht van veto. Maar voor de „patriotes” van

Lower Canada was dat niet voldoende. In 1834 kwam hun woordvoerder, Louis-Joseph Papineau, zelfs met een lange lijst van klachten tegen de Kroon, die als de Ninety-Two Resolutions door de volksvertegenwoordiging van Lower Canada werd aanvaard.

De lijst werd door Londen opzij geschoven, waarop een opstandig geworden Papineau een afscheidingsbeweging op touw zette. En toen reageerde Londen wèl. In 1841 werden Upper en Lower Canada door het Britse parlement herenigd, en dankzij deze beslissing waren er steeds voldoende Engelstaligen (alle afgevaardigden van Upper Canada en enkele vertegenwoordigers van Montreal) in de gemeenschappelijke volksvertegenwoordiging.

Politiek schaakspel

Bijna anderhalve eeuw later maakt dit alles onwillekeurig de indruk van wat eenvoudige opening zetten in een politiek schaakspel. Zij vormden slechts de inleiding op de grote manoeuvre van de *Fathers of Confederation*, de grondleggers van het nieuwe

Canada, die in 1864 voor de eerste maal in Charlottetown op Prince Edward Island bijeen kwamen. In 1867 leidden die besprekingen tot de British North America Act, die de beide Canada's (Ontario en Quebec) samen met Nova Scotia en New Brunswick verenigde in één federale unie. De dag waarop dit gebeurde, 1 juli, leeft in de geschiedenis voort als Canada's *Nationale Dag*.

Frans en Engels werden in de BNA Act erkend als de twee officiële talen, en de québécois mochten zich aldus verheugen om het feit, dat het Frans in hun provincie thans voor het eerst een grondwettelijke status had.

John A. Macdonald, de eerste premier van deze federale unie, heeft er trouwens naar eer en geweten naar gestreefd een zeker evenwicht te brengen in de mate waarop Frans- en Engelstaligen hun stem konden laten horen. Ook hij kon evenwel niet verhinderen, dat met de ontsluiting van de westelijke prairiegebieden en de daarmee gepaard gaande immigratie, de stem van de kiezers steeds meer een Engelstalige zou

de „assemblée nationale” van Quebec. In 1976 versloeg Lévesque zijn oude liberale vrienden, door met 41% van de stemmen beslag te leggen op de zetels van 71 kiesdistricten. Vier jaar later, na het bekend worden van de uitslag van het referendum, zouden nieuwe provinciale verkiezingen waarschijnlijk voor de Parti Québécois ook een nederlaag hebben betekend.

Claude Ryan: het geweten van Quebec

Claude Ryan, de verdediger van het federale standpunt, is ook in andere opzichten de tegenhanger van Lévesque. Een sober levende intellectuele midden-vijftiger, die zich zorgvuldig buiten alle partijpolitiek had gehouden voordat hij in 1978 gekozen werd tot leider van de liberale partij van Quebec. Daarvoor was hij uitgever en redacteur van *Le Devoir*, het dagblad dat ondanks zijn bescheiden oplage (40.000) geldt als het meest gezaghebbende van Montreal.

Ryan studeerde sociaal werk en industriële betrekkingen aan de universiteit van Montreal. Later, toen hij al secretaris-generaal was van de Canadese Katholieke Actie, de organisatie voor leken-

apostolaat, studeerde hij in Rome een jaar lang kerkgeschiedenis.

In 1967 ging hij deel uitmaken van de redactie van *Le Devoir*. Met zijn artikelen had hij een grote invloed op de vorming van de publieke opinie. Men noemde deze sobere, hardwerkende, consciëntieuze man „het geweten van Quebec”, dat voortdurend door de politieke en intellectuele élite van de provincie werd geraadpleegd.

Rechtdoorzee als hij is kon hij vanuit deze positie de politicus Pierre Trudeau even makkelijk kritiseren als René Lévesque, hetgeen Lévesque overigens niet weerhield om hem in 1973 een plaats aan te bieden op de lijst van zijn Parti Québécois. Ryan koos voor de liberalen, al zou zijn bekende openhartigheid hem niet weerhouden om twee dagen voor de verkiezingen van 1976 in *Le Devoir* de profetische woorden te schrijven:

„Door te kiezen voor een regering van de Parti Québécois nemen wij het risico, achteraf te worden meegesleept in een avontuur waarvan wij de afloop niet kunnen overzien... wij moeten dit risico nemen met de zekerheid dat daarmee een deur wordt geopend naar de toekomst.”

Voor het „geweten van Quebec” was die deur na zorgvuldig wikken en wegen een andere dan die Lévesque voor de geest had. Deze zienswijze maakte Ryan tot de overwinnaar van 1980.

worden. Een eeuw na het uitvaardigen van de BNA Act waren meer dan tien miljoen immigranten het land binnengekomen onder wie, zoals voldoende bekend is, na de beide wereldoorlogen een groot contingent Nederlanders.

Evenals in de dagen van Papineau rees er bij de voormalige onderdanen van de Franse koning verzet tegen de toenemende invloed van het Engelssprekende element. Nu was het de Frans/Indiaanse Louis Riel, die tot tweemaal toe een opstand op touw zette om de ontsluiting van de bij de immigranten in trek zijnde landbouwgronden van Manitoba en Saskatchewan – en daarmee een verzwakking in de positie van de kleine groepen Franstaligen in deze provincies – te verhinderen. Ook deze poging zou echter niet baten.

Riel werd in 1885 opgehangen, zoals dat in die dagen gebruikelijk was. En als wij bijna een eeuw later eens nagaan hoe de bevolking van een provincie als Manitoba is samengesteld, dan ontwaren wij daarin tal van ethnische groepen waarvan de Britse (42%), Duitse (12%) en Oekraïense (12%) de grootste zijn. Nog geen 10 procent van de inwoners van Manitoba kan zijn Franse afkomst aantonen (in Saskatchewan is dat ruim 5 procent) – en daarmee is feitelijk ook het totale beeld geschetst van een land waarin Quebec de enige van de tien provincies is met een Franstalige meerderheid.

Trots op het verleden

Bij een groep van de bevolking die à tort et à travers blijft vasthouden aan de oude gebruiken dreigt dan al spoedig het gevaar van een steeds sterker wordend dualisme. Aan de ene kant spreekt nog de stem van het verleden, en bij een groot aantal québécois is dat ontegenzeggelijk het geval. Maar daartegenover klinkt de steeds sterker wordende roep van het federale Canada, dat een thuisbasis wil zijn voor al diegenen die een plaats hebben gevonden in dit land dat tot de rijkste ter wereld behoort. Het feit, dat na de BNA Act ook in de

Als radioverslaggever van de Canadese omroep interviewde René Lévesque de latere premier en Nobelprijswinnaar voor de vrede, Lester B. Pearson, tijdens diens bezoek aan Moskou in 1955.

nieuwe grondwet het principe van de tweetaligheid wordt verankerd zouden wij dan vooral ook willen zien als een tribuut aan de twee voornaamste bevolkingsgroepen die de grondslag hebben gelegd voor deze ontwikkeling. Tal van Franssprekende Canadezen waarden dit ook als zodanig. Zij zijn trots op hun verleden en hun cultuur, maar zij beseffen eveneens dat die cultuur het best gewaarborgd wordt op basis van historische rechten binnen een groter geheel.

In 1967 gooide president De Gaulle olie op het vuur met de uitroep: „Vive le Québec libre”.

Ook andere symptomen duiden op een zich wijzigend beeld. De dominerende invloed van Engelstaligen op de voornaamste industrieën en het zakenleven van Quebec bijvoorbeeld, die de sterk nationalistisch ingestelde Union Nationale in de jaren veertig noopte, deze economische *status quo* als een gegeven feit te aanvaarden. Maar daarmee was er nog allerm minst een einde gekomen aan alle tegenstellingen.

Speldeprikken en incidenten

Speldeprikken, maar ook ernstiger incidenten getuigen daarvan. In 1889 sluiting van de Franse scholen in Manitoba. In 1913 volgt Ontario dit voorbeeld voor wat betreft het lager onderwijs, maar die maatregel is inmiddels ongedaan gemaakt. Verzet vooral in Frans-Canada tegen de door de liberale oorlogsleider William Lyon Mackenzie King in 1942 voorgestelde beperkte dienstplicht (hetgeen niet wegneemt, dat Frans-Canadezen een heldhaftige rol hebben gespeeld binnen het Franse verzet). Een in 1959 door de liberale partij van Jean Lesage geproclameerde *révolution tranquille*: een beweging die behalve culturele en sociale hervormingen ook zodanige wijzigingen in het economische leven beoogde, dat daarmee de positie van de Engelstalige bovenlaag zou worden aangetast.

In deze na-oorlogse periode valt eveneens het bezoek van de Franse president De Gaulle in 1967. Met zijn befaamde uitroep „Vive le Québec libre!” tijdens een bezoek aan Montreal gaf hij steun aan bepaalde groeperingen die aanstuurden op volledig zelfbestuur.

In 1970 leidde deze ontwikkeling tot een crisis, toen het Front de Libération du Québec de Britse handelscommissaris James Cross ontvoerde, samen met Quebecs minister van arbeid en immigratie Pierre Laporte. Premier Trudeau kondigde daarop de interne oorlogstoestand af, maar Laporte was toen al vermoord. Cross werd in vrijheid gesteld, nadat zijn ontvoerders vrije aftocht hadden bedongen naar Cuba. 1976 was alweer een woelig jaar. Eerst een staking van de Engelstalige piloten tegen de tweetaligheid bij de verkeersleiding van het grote vliegveld van Montreal. Levensgevaarlijk bij noodsituaties, vonden zij. Toch was dit slechts een bescheiden symptoom van de polarisatie die een hoogtepunt bereikte met de verkiezingen in november van dat jaar. Deze brachten de voormalige liberale minister René Lévesque met de door hem gestichte separatistische Parti Québécois aan de macht.

Referendum als wapen

Lévesque had in de verkiezingsstrijd de belofte van een referendum als scherpste wapen gehanteerd. Dezelfde kiezers die hem in 1976 aan het roer brachten zouden binnen vijf jaar moeten beslissen over de door hem gepropageerde *souvereiniteits-associatie* waarin een politiek onafhanke-

Claude Ryan in zijn toespraak tot de in 1978 gehouden conventie van de liberale partij.

lijk Quebec, met eigen buitenlandse vertegenwoordigingen voortaan uitsluitend nog een economische relatie zou onderhouden met Canada.

Bij nader inzien ging deze consequentie een aanzienlijk aantal Franstaligen toch te ver. In de vier jaren tussen de verkiezingsoverwinning van Lévesque en zijn recente nederlaag bij het referendum heeft de federale gedachte in die kring duidelijk veld gewonnen. De gevestigde overtuiging van de nationale premier Trudeau heeft daartoe niet onaanzienlijk bijgedragen.

Pierre Elliott Trudeau is zelf de zoon van een Frans-Canadese vader en een Schots-Franse moeder. Hij is echter ook een aarts-Canadees zoals hij eens in de pers werd gekwalificeerd, die streeft naar een volledige eenwording van het land, waarin de eigen Canadese identiteit volledig gestalte kan krijgen. Trudeaus verklaring na afloop van de verkiezingen waardoor Lévesque in 1976 voor Quebec het roer in handen nam, is in dat opzicht veelzeggend:

„La victoire du Parti québécois a ravivé un grave danger de séparation et de fragmentation du Canada, auquel je m'oppose entièrement et que je combattrai avec vigueur.”

Eisen uit de provincies

De liberale partijleider Claude Ryan, die tijdens de campagne voor het referendum het federale standpunt verdedigde, sprak dan ook in de geest van premier Trudeau door vooral de grote lijnen te benadrukken die ten grondslag liggen aan de plannen voor een nieuwe grondwet. Een grondwet waarbij de Senaat wordt vervangen door een Federal Council met meer invloed van

de provincies. Door een Charter of Rights and Liberties gegarandeerde rechten, met zowel Frans als Engels als de beide officiële talen. Recht op lager en middelbaar onderwijs in de eigen taal. Eigen provinciale rechtsbevoegdheden en wat dies meer zij. Maar daarmee is voor wat de overige provincies betreft de kous nog allerminst afgebreid. Terwijl de herziening van de grondwet tijdens de verkiezingsstrijd in Quebec nog een rol speelde wordt de federale regering thans in toenemende mate bestookt met de eisen van de overige provinciale regeringen. Vanuit die hoek wil men allereerst een aantal andere zaken geregeld zien, voordat het punt van de grondwetsherziening ter tafel wordt gebracht. Nu is het touwtrekken om allerlei competenties tussen de beide *levels of government*, de besturen van de provincies en de federale regering, geen nieuw verschijnsel. Maar wel worden de stemmen steeds

duidelijker van diegenen die pleiten voor een wijziging in de machtsverhouding tussen de beide bestuurslagen. Ten gunste van de provincies wel te verstaan.

Zo gaf premier Bill Bennett van British Columbia meteen al na het bekendworden van de uitslag van het referendum te kennen, dat daarmee weliswaar het probleem-Quebec was opgelost, maar (nog) niet het grotere probleem-Canada.

Premier Peter Loughheed van Alberta was nog concreter met zijn opmerking dat de Quebecers kennelijk de economische mogelijkheden van een „sterke” provincie hoger hadden aangeslagen dan hij aanvankelijk had verwacht. Maar het kernachtigst uitte zich wel de Newfoundlandse premier Brian Peckford die te kennen gaf, de nationale regering in de toekomst het liefst als een „agency of the provinces” te willen zien.

„Olie”-premier

De oorzaak van deze activiteit vanuit de provinciale regeringen is voor niemand een geheim. Al lang leeft daar de wens naar volledige zeggenschap over de eigen bodemschatten, die nu ten dele ook een zaak is van de federale regering.

De energie- en grondstofcrisis heeft daarbij vooral de westelijke provincies in de kaart gespeeld, maar daarnaast willen nu ook de kustprovincies meer zekerheid met betrekking tot hun rechten over alles wat onder het oppervlak van de oceaan verborgen ligt.

„Zolang al dit soort zaken niet geregeld zijn, zie ik elke belofte van een vernieuwd federalisme als een loze kreet”, zei Alberta's machtige „olie”-premier. Excellentie Loughheed voegde daaraan toe: „Een wijziging in de houding van Ottawa ten aanzien van de provinciale rechten op de natuurlijke hulpbronnen is belangrijker dan een thuisbasis voor de grondwet...”

In de komende maanden vernemen wij daarover ongetwijfeld meer.

BILATERALE CULTURELE BESPREKINGEN CANADA-NEDERLAND

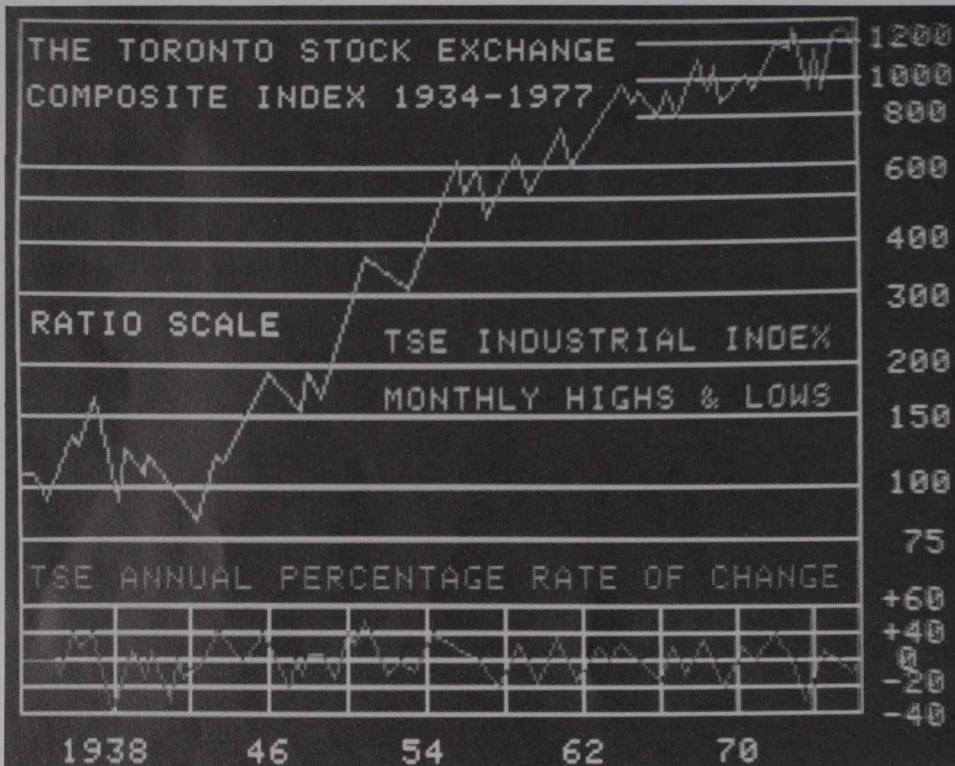
Onder gastheerschap van de Nederlandse regering kwamen op 13 juni in Den Haag voor de derde opeenvolgende maal een Nederlandse en een Canadese Culturele delegatie bijeen om op regeringsniveau de culturele betrekkingen tussen beide landen te bespreken. Voorzitter van de Canadese delegatie was de Heer Gilles Lefèbvre, Directeur-generaal van het Bureau voor Internationale Culturele Betrekkingen van het Departement van

Buitenlandse Zaken te Ottawa. Het hoofd van de Nederlandse delegatie was mr. P. W. A. G. Cort van der Linden, Chef Directie Culturele Samenwerking en Voorlichting Buitenland van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag. De besprekingen verliepen in een uiterst vriendschappelijke sfeer. De bestaande programma's zullen worden geïntensiveerd en aangemoedigd. Waar mogelijk zal men nieuwe initiatieven steunen.

De eerstvolgende besprekingen zullen in de zomer van 1982 te Ottawa plaats vinden waar dan de Canadese regering als gastheer zal optreden.

Telidon:

Canada lanceert het communicatiesysteem van de toekomst

Een Telidonpagina.

Op 1 april 1980 begonnen in Nederland de experimentele teletekst-uitzendingen van de NOS en op 1 augustus van dit jaar gaat de PTT-proef met viewdata onder de naam „Viditel” van start. In beide gevallen gaat het om een nieuwe communicatie-mogelijkheid, waarbij het televisietoestel een rol speelt. Zowel teletekst als Viditel zijn echter al verouderd op het moment dat ze van start gaan: Canada lanceerde een tweede generatie van deze systemen onder de naam **Telidon**.

Teletekst

Bij teletekst worden een aantal pagina's (televisiebeelden) met informatie in een gesloten cyclus uitgezonden. Voor de uitzendingen worden enkele beeldlijnen uit het gewone televisiebeeld gebruikt, die onder en boven het zichtbare beeld liggen, en die niet voor het normale beeld worden gebruikt. In Nederland werken we met een televisiesysteem van 625 beeldlijnen, waarvan er 25 niet voor het beeld dat we zien, worden gebruikt. Van deze 25 lijnen worden er vier gebruikt om teletekst-uitzendingen te verzorgen. Voorlopig vult de NOS teletekstreddactie 54 pagina's teletekst. Op een aantal pagina's staat nieuws, iedere omroep heeft een pagina, de ANWB heeft een pagina met de alarmcentrale, de Rijkspolitie geeft wegeninformatie door, enzovoorts. Iedere pagina kan op elk gewenst moment worden verversd. Teletekst is daarom een heel snel reagerend medium, bij uitstek geschikt om aktueel nieuws snel

door te geven. Het teletekst-sigitaal wordt als een parasiet, gratis, samen met het gewone televisiesigitaal uitgezonden.

De kijker thuis beslist of hij het gewone televisiebeeld wil bekijken of het teletekst-beeld. Kiest hij voor teletekst, dan kan hij zelf bepalen welke pagina hij wil bekijken. Omdat de teletekstopagina's in een cyclus worden uitgezonden is er een zekere wachttijd, tot de gevraagde pagina aan de beurt is. Bij een gewoon teletekstsysteem kan de wachttijd oplopen tot 20 seconden bij gebruik van 100 verschillende pagina's. Deze wachttijd beperkt de capaciteit van het aantal teletekstopagina's in hoge mate.

Viewdata

Ook bij viewdata worden pagina's met informatie op een televisietoestel zichtbaar gemaakt. Bij viewdata wordt echter niet de televisiezender gebruikt om een sigitaal te transporteren, doch de telefoonlijn. De informatie is opgeslagen in het geheugen

van een computer. Bij viewdata is de capaciteit (het aantal te raadplegen pagina's) vrijwel ongelimiteerd. In de thans hiervoor in gebruik zijnde computers is ruimte voor ruim 100.000 pagina's, maar het is eenvoudig om meerdere computers aan elkaar te koppelen en zo het aantal beschikbare pagina's te vervieelvoudigen.

Telidon

Zowel teletekst als viewdata zijn Engelse uitvindingen. In Engeland worden beide systemen ook al operationeel gebruikt: de Britse BBC heeft Ceefax en de commerciële televisie Oracle als teletekstsysteem. Het British Post Office heeft Prestel als viewdatasysteem. Ook in Nederland zijn, zoals gezegd, teletekst en viewdata gescheiden.

Teletekst is een omroepzaak en wordt verzorgd door de NOS, viewdata is bij ons een PTT initiatief en heet hier Viditel. Voorlopig heeft Nederland gekozen voor het Engelse systeem, dat wil zeggen dat onze Viditel gebaseerd is op het Engelse Prestel. Canada heeft een heel eigen systeem ontwikkeld, dat in augustus 1978 voor het eerst werd gedemonstreerd. Het Canadese systeem kreeg de naam Telidon (afgeleid uit het Griekse woord „tele” (ver) en de Griekse werkwoordvorm „idon” (ik weet)).

Telidon is echter veel meer dan alléén een ander systeem van viewdata. De grote verschillen zijn:

- Telidon heeft véél meer mogelijkheden, vooral op grafisch gebied, dan Prestel. We kunnen dit ook zo formuleren: met Telidon kunnen plaatjes en grafieken veel gladder en soepeler worden weergegeven dan met Prestel.
- Telidon biedt veel meer mogelijkheden voor tweerichtingsverkeer. Bij Prestel en Viditel kan de gebruiker wel pagina's opvragen en hij kan soms een nadere informatie vragen. Bij Telidon is werkelijk tweerichtingsverkeer mogelijk (het interactieve verkeer).

De Canadese benadering

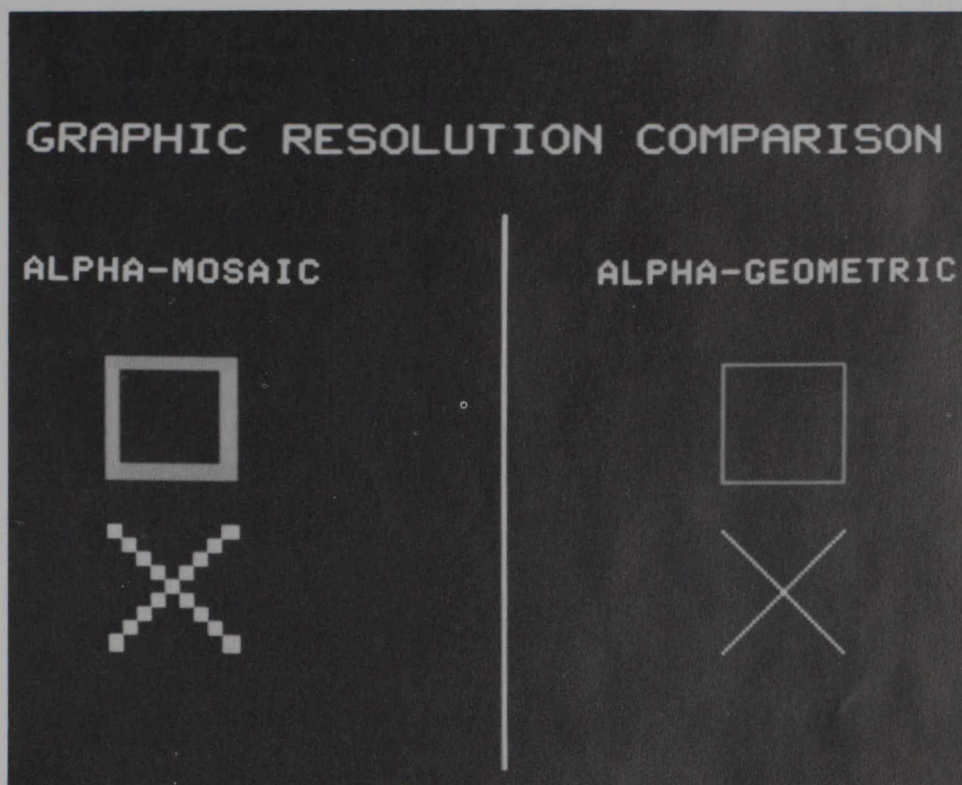
De Canadese regering heeft ingezien dat er voor de industrie grote mogelijkheden opdoemen bij de verkoop, in de toekomst, van onderdelen, apparaten en programma's voor teletekst en viewdata. Canada probeert daarom de wereld op dit moment duidelijk te maken dat Telidon beschouwd moet worden als de *tweede generatie viewdata*. Prestel was een fraaie uitvinding, Telidon is het volwassen resultaat.

In de Canadese benadering zijn een aantal zaken heel belangrijk. Opvallend is dat teletekst en viewdata in Canada niet gescheiden worden ontwikkeld, zoals in Engeland en Nederland (en vele andere landen). Neen, Telidon is teletekst *en* viewdata. Op 31 januari 1980 ging de eerste openbare Telidonproef van start in Ontario. Deze proef was opgezet door het Department of Communications (DOC) en de

Ontario Educational Communications Authority (OECA). Met deze eerste praktijkproef, die een jaar zal duren, worden zowel teletekst als viewdata op Telidon beproefd. Voor het teletekst gedeelte zendt TV Ontario voortdurend 35 pagina's tekst uit (samen met het televisiebeeld). Via telefoonlijnen kan verder, als viewdata, een Telidoncomputer worden geraadpleegd. In deze computer zit informatie als lesstof, illustraties, bibliografieën, enzovoorts, opgeslagen. Er zijn 55 gebruikseindstations voor deze proef geïnstalleerd, voornamelijk bij scholen, universiteiten en bibliotheken. In deze eerste proef wil men niet alleen in praktijk nagaan hoe Telidon bevalt en hoe Telidon in de praktijk werkt, maar ook wat de educatieve mogelijkheden van Telidon zijn. Bij dat laatste wil men vooral de interactie tussen de gebruiker en de Telidon computer uitdiepen, door te kijken hoe geprogrammeerde instructie, multiple choice vraagstukken en soortgelijke zaken via Telidon gebracht kunnen worden.

Serie proeven

De praktijkproef in Ontario is de eerste van een serie van zeven experimenten, die de Canadese regering voor de periode van 1979 tot 1982 heeft voorzien, en waarvoor een budget van 9 miljoen dollar is uitgetrokken. Bij volgende experimenten worden niet alleen de televisiezender en de telefoonlijn gebruikt, maar ook andere kabels (vooral bestaande kabeltelevisienetten) en glasvezels. In iedere proef is er een vorm van samenwerking tussen het DOC en een andere organisatie (zoals OECA, Manitoba Telephone Systems, Bell Cana-

De grafische mogelijkheden van Telidon (rechts) en van Prestel (links). Het verschil is frappant.

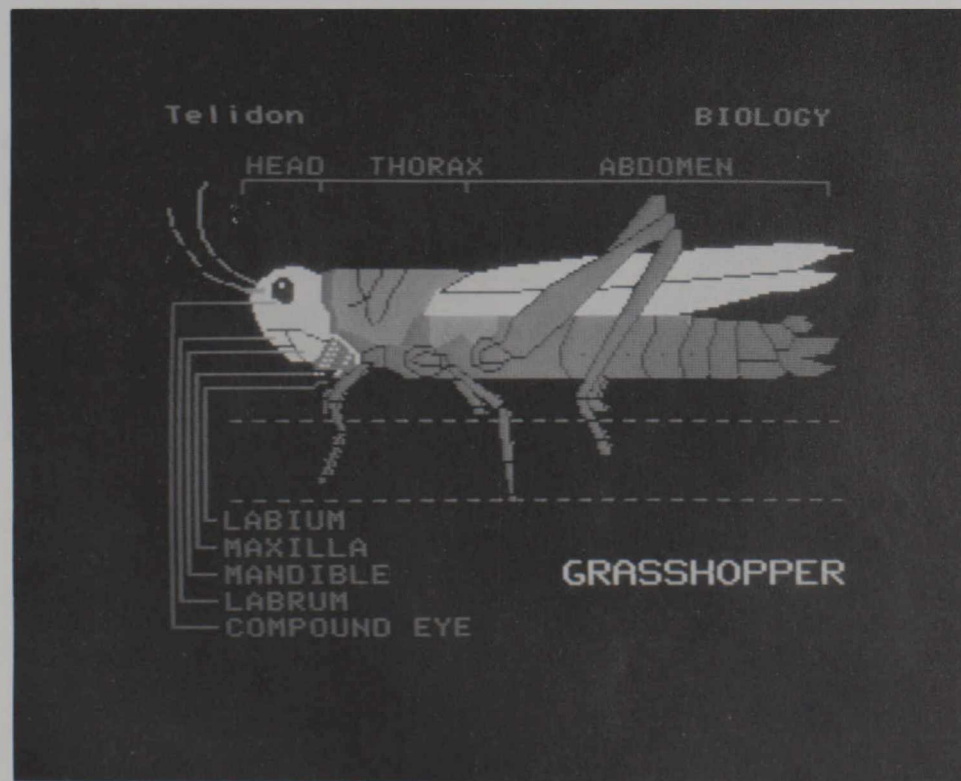
da, Télécabre Vidéotron, enzovoorts). Bij ieder experiment worden er een aantal gebruikersstations geïnstalleerd, in totaal gaat het om 1600 van deze stations. Om Telidon te kunnen gebruiken is een gewoon televisietoestel namelijk onvoldoende. Er is extra apparatuur nodig om de Telidon-pagina's te decoderen, eventueel om de telefoon in huis te koppelen aan het televi-

sietoestel en een eenvoudig paneeltje om commando's aan Telidon te kunnen geven. De benodigde apparatuur is in de beginfase nog tamelijk duur, maar bij een serieprodukt zal een Telidontoestel slechts enkele honderden guldens duurder zijn dan een gewoon kleurentelevisietoestel. De Canadese regering verwacht dat Telidon een systeem is met grote mogelijkheden in de toekomst. In het jaar 1986 zullen er in Canada zeker 600.000 Telidonaansluitingen zijn gerealiseerd.

Telidon in de wereld

Telidon zal zeker niet beperkt blijven tot Canada. Frankrijk sloot al een overeenkomst met Canada om samen deze teletekst/viewdata systemen verder te ontwikkelen. Omdat Telidon echt veel meer te bieden heeft dan Prestel, maakt Canada een goede kans Telidon volop te kunnen verkopen aan andere landen. De ontwikkeling van Telidon als teletekst en viewdata samen is uniek en vindingrijk. Het gebruik van kabelnetten en glasvezels voor de Telidondistributie ondersteunt de brede visie van de Canadese regering op de moderne ontwikkelingen.

Het feit dat het interactieve verkeer met Telidon makkelijk is (bij een van de praktijkproeven kon de gebruiker via Telidon zelf medische hulp vragen, de brandweer roepen en de stand van gas-, water- en elektriciteitsmeter doorgeven), maakt Telidon het meest geavanceerde systeem in de wereld. De progressieve houding van Canada, gedemonstreerd met Telidon, sluit goed aan bij het feit dat Canada ook het eerste land in de wereld was dat, in 1979, satellietomroep ging gebruiken.

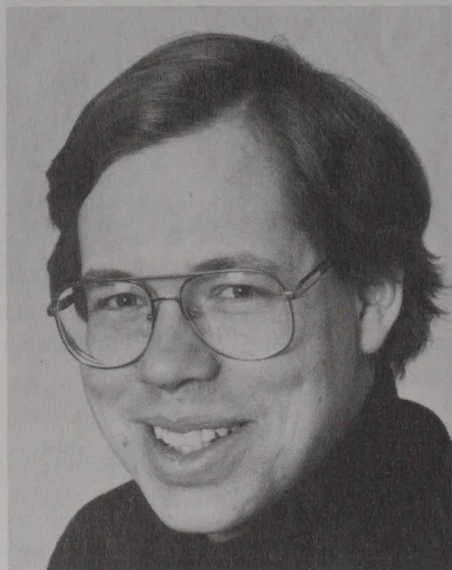
Telidon is een ideaal medium voor het doorgeven van encyclopedische informatie voor educatieve doeleinden. Het grote oplossende vermogen van Telidon maakt zeer gedetailleerde tekeningen mogelijk.

 **HET FRANS-CANADESE
CHANSON IN EEN
NEDERLANDS
RADIOPROGRAMMA**

Een van de samenstellers van het wekelijkse TROS-programma „Een mondje Frans” is de Nijmeegse arts, filosoof, auteur en kenner van het Franse Chanson, *I. C. J. M. Schretlen*. In zijn programma's besteedt de Heer Schretlen veel aandacht aan het Frans-Canadese chanson, hetgeen voor ons een reden is dit programma eens onder de aandacht van onze lezers te brengen.

Bovendien heeft de Heer Schretlen in zijn

publicatie „Voor elk woord een gevoel” (uitgegeven bij Harlekijn Holland, Westbroek 1980) onder de titel „Het chanson van dans tot wapen: de ontwikkeling van het Frans-Canadese lied” een lang en gedetailleerd hoofdstuk gewijd aan de wordingsgeschiedenis van het chanson in Frans-Canada vanaf de tijden van de eerste Franse kolonisten tot heden. In de bijlage van dit boekje geeft de auteur nog een discografie en een literatuuroverzicht over het Frans-Canadese chanson.

 **NEDERLANDSE VERTALING
VAN CANADESE ROMAN**

Eind vorig jaar verscheen bij Meulenhoff in Amsterdam een Nederlandse uitgave van een Canadees anti-oorlogsboek „The Wars” (Nederlandse titel „De eeuwige

oorlog”) van de nog betrekkelijk jonge Canadese schrijver Timothy Findley. Findley werd in 1930 in Toronto geboren. Na een carrière als acteur in Shakespeare en in moderne stukken, ging hij schrijven voor radio, tv-film en theater. Voor dit boek – het is zijn derde – kreeg hij in 1978 de hoogste onderscheiding voor literatuur die Canada kent: de „Governor-General's Award”. Op het ogenblik is Findley voorzitter van de Canadese schrijversbond.

Het merkwaardige van dit boek is, dat hoewel het lijkt alsof de auteur zelf in 1916 de hel van de slagvelden van Vlaanderen heeft meegemaakt, hij zich uitsluitend door een uiterst grondige research die drie jaar duurde vereenzelvigd heeft met de ervaringen van de hoofdpersoon in zijn verhaal. Deze vereenzelviging is zo sterk dat het boek daardoor een autobiografisch karakter heeft verkregen. De research strekte zich niet alleen uit tot bibliotheken en archieven, maar ook tot foto's, correspondentie en

**Timothy
Findley
De eeuwige
oorlog
Roman**

interviews met de nog schaarse heel oude overlevenden van die tijd. Wij bevelen dit boeiende boek ten zeerste bij onze lezers aan.

De eeuwige oorlog, roman door Timothy Findley, Meulenhoff 1979 f 29,50.

 **TWEEDE PRIJS
GAUDEAMUS CONOURS
VOOR CANADESE
ACCORDEONIST EUGENE
LASKIEWICZ**

In april van dit jaar ging de tweede prijs in het internationale Gaudeamus Concours voor jonge vertolkers van moderne muziek naar de Canadese accordeonspeler Eugene Laskiewicz voor zijn solistische vertolking van een moeilijk eigentijds repertoire, waaronder een compositie van de Canadese componist William Buxton. Laskiewicz is de eerste accordeonspeler die ooit aan het Gaudeamus Concours deelnam. In 1979, toen hij er voor de eerste maal optrad, behaalde hij de zesde plaats, zodat zijn tweede prijs van dit jaar een belangrijk persoonlijk succes voor hem betekent. Bij de finale in „De Doe-

len” in Rotterdam werd hem bovendien nog de „publieksprijs” toegekend. Als eerste accordeonist in Canada behaalde Eugene Laskiewicz in 1969 het kandidaatsexamen in de muziek aan Queen's University in Kingston. Daarna zette hij zijn studie voort aan het Koninklijke Conservatorium van de Universiteit van Toronto. Daarna vertegenwoordigde hij Canada op twee internationale accordeon competities in Frankrijk en Zweden, waar hij zijn optreden combineerde met recitals in beide landen. Sedert kort is Laskiewicz leraar aan het Koninklijke Conservatorium in Toronto en aan het Mohawk College in Hamilton. Hij ziet het als zijn bijzondere taak het gebruik van het accordeon bij de vertolking van hedendaagse muziek te stimuleren.